

'N KRISIS IN ONS BIBLIOTEEKDIENS AAN DIE WETENSKAPLIKE*

Ons leef in 'n tyd van gejaag na meer kennis, na die verwerwing van kennis en die ontdekking van nuwe kennis. Daarvan getuig die groot styging van studentetalle aan universiteite en die hoë waarde wat wêreldwyd aan navorsing geheg word. Miljoene wetenskaplikes wy hul beste kragte aan die soek na nuwe kennis en geweldige bedrae geld word jaarliks daarvoor beskikbaar gestel. In die Verenigde State van Amerika is in 1960 reeds veertien biljoen dollar aan navorsing bestee.

Tog word beweer dat die doeltreffendheid van navorsing in die Verenigde State skerp daal — en daar is nie rede om te glo dat dit in ander lande anders gestel is nie. As belangrike oorsaak van hierdie verskynsel word aangevoer dat navorsers nie op hoogte is met die resultate van voorafgaande navorsing nie en dat die resultate nie in voldoende mate vir hulle beskikbaar is nie. Volgens beraming word van 45% tot 50% van die navorsingsdollars verkwis as gevolg van hierdie gebrek aan inligting. Dit word beweer dat die Verdedigingsdepartement van die Verenigde State in 1960 bv. twee honderd miljoen dollars bestee het aan nodelose duplikasie van elektroniese navorsing, en dat vrugtelose navorsing van vyf jaar onlangs deur die vervaardigers van elektroniese berekenaars stopgesit is, toe vasgestel is dat die benodigde inligting reeds verskeie jare tevore in Russiese wetenskaplike literatuur gepubliseer is.¹⁾

Hierdie voorbeelde, wat nog verder vermenigvuldig kan word, is voldoende om te bewys hoe noodsaaklik dit is dat die navorser op hoogte moet wees van die literatuur op sy vakgebied en dat hy toegang moet hê tot 'n verteenwoordigende, of so volledig moontlike, versameling wetenskaplike publikasies. Terselfdertyd is dit 'n ernstige aanklag teen die bestaande biblioteekvoorsiening, en dit in 'n land soos die Verenigde State met sy ruim finansiële middele — 'n land wat beskik oor van die

* Inougurele rede gelewer by die aanvaarding van die professoraat in Biblioteekkunde aan die Potchefstroomse Universiteit vir C.H.O., deur prof. H. C. van Rooy, op 15 Februarie 1963.

1) New York (State) University. Commissioner's Committee on Reference and Research Library Resources. *Report to James E. Allen, Commissioner of Education. 1961, p. 8.*

uitnemendste biblioteekversamelings moderne literatuur en wat op die gebied van biblioteekorganisasie en dokumentasiedienste aan die voorpunt staan. Dit beklemtoon verder die probleem waarvoor ons in Suid-Afrika met ons beperkte middele en voorrade te staan kom; maar daarvoor later. Dit onderstreep die vraag of ons hedendaagse biblioteekdiens aan die wetenskaplike aan sy doel beantwoord — 'n probleem waarmee biblioteekkundiges in verskeie lande worstel. Ondersoeke word ingestel na en proefnemings word uitgevoer in verband met die verbetering van die verskillende aspekte of bestanddele van die biblioteekdiens, soos die uitbouing van voorrade, die bibliografiese of tegniese voorbereiding daarvan vir die gebruiker, die bibliografiese beheer oor die vloed van nuwe publikasies, die ontsluiting van inligting in die publikasies vervat, e.s.m. Met die oog op die tyd tot my beskikking bepaal ek my slegs by die probleem van *wat* die wetenskaplike nodig het en *hoe* die benodigde literatuur versamel kan word.

Die biblioteektipes wat vir hierdie diens aan die wetenskaplike verantwoordelik is, is veral die universiteitsbiblioteek, die vakbiblioteek en die nasionale biblioteek. Weer moet ek my in hierdie bespreking beperk tot een van die tipes nl. die biblioteek van die universiteit — dié inrigting wat tradisioneel die sentrum is van suiwer navorsing en waar toekomstige navorsers gevorm word. Die ander biblioteektipes sal ek later kortliks betrek.

Ek gaan nie hier uitwy oor die voorsiening van lektuur aan die voorgraadse student nie. Dis 'n saak wat grondig bestudeer is en waarvoor daar veel geskryf is. Professore en bibliotekaris is dit eens dat 'n doeltreffende biblioteekdiens aan hierdie groep gebruikers gelewer kan word met 'n versameling wat varieer van 100,000 tot 250,000 boeke, afhange van die omvang van die studieprogram, die doseer- en studiemetodes en studentetalle. Die probleem lê by die diens aan die gevorderde student, die geleerde, die navorser. Dis op hierdie terrein dat die hoogste eise aan die wetenskaplike biblioteekdiens gestel word. Dit is hierdie taak van die wetenskaplike biblioteek wat aan bibliotekaris en biblioteekowerhede soveel hoofbrekens besorg. Dit gee dikwels aanleiding tot ontevredenheid by die gebruiker en kan maklik die indruk skep dat ons biblioteekdiens nie aan sy doel beantwoord nie. Laat ons die probleme waarmee ons hier te doen het, kortliks besien.

In die eerste plek is daar die groot verskeidenheid studierigtings of wetenskapsterreine waarvoor voorsiening gemaak moet word. Aan die Potchefstroomse Universiteit, een van ons kleinere universiteite, wat hom nog nie beweeg op die gebied van die geneeskunde, die ingenieurswese en verskeie ander belangrike vakterreine nie, is daar benewens ses navorsingsinstitute reeds 52 akademiese departemente en word op 54 vakgebiede gevorderde graadstudie gedoen.

Verder is daar die verskil in die aard en die eise van navorsing op die verskillende wetenskapsterreine. Vir die historikus en die geesteswetenskaplike moet die biblioteek ook dien as laboratorium, en van die biblioteek word vereis om nie slegs oor 'n basiese navorsingsvoorraad te beskik of om resente literatuur te voorsien nie, maar ook publikasies uit die verlede, en wel so volledig en so ver terug as moontlik. James D. Hart, professor in Engels aan die Universiteit van Kalifornië te Berkeley, sê: „such a scholar must have an enormous accumulation of books, journals and the ancillary materials of a great library. This is the stuff of his research. Here is contained the expression of man's intellectual history. The scholar needs not only what Arnold called 'the best that has been known and said', but the commonplace as well, for the mediocre is often quite as valuable as the great in providing an understanding of the climate of opinion out of which grew — or against which rebelled — a Milton, a Molière or a Goethe”.²⁾

In die natuurwetenskappe en die tegnologie val die klem hoofsaaklik op resente materiaal en veral op tydskrifte waarin die jongste ontwikkelinge weerspieël word. Hier is die probleem veral geleë in die oorweldigende omvang van die literatuur. Dit is bereken dat daar in 1960 75,000 vakwetenskaplike tydskrifte in 65 verskillende tale verskyn het, en byna daagliks word nuwes gebore. Die aantal artikels wat jaarliks in die tydskrifte gepubliseer word, oorskry die miljoenmerk, en deur middel van meer as 3,000 referaatydskrifte word gepoog om die inhoud daarvan in beheerbare vorm saam te trek. Chemiese literatuur verdubbel bv. elke sewe jaar in omvang, en as die tempo gehandhaaf word, sal daar in die volgende sewe jaar meer bladsye gedruk word as in alle voorafgaande jare gesamentlik.³⁾ Ek wil nie beweer dat enige biblioteek al hierdie publikasies moet ontvang om doeltreffende diens te kan lewer nie. Daar word vandag opnames gedoen om vas te stel watter publikasies beskou word as noodsaaklik vir 'n sg. kernversameling wat in elke wetenskaplike biblioteek aanwesig behoort te wees. Die aanduidings is egter dat die meerderheid biblioteke nie finansieel by magte sal wees om al die titels op so 'n keurlys tot hulle versameling toe te voeg nie.

Verdere probleme in verband met hierdie literatuur is geleë in die vorm waarin sommige publikasies verskyn, moeilikhede om dit bibliografies te beheer en dit aan te skaf en in die feit dat 'n groot persentasie daarvan, hoewel onontbeerlik vir die wetenskaplike, so hoogs gespesiali-

2) Hart, J. D.: „What a Scholar expects of Acquisitions”. In Edwin E. Wilhams, *red.* Problems and Prospects of the Research Library, p. 57—58. New Brunswick, N.J., Scarecrow Press, 1955.

3) New York (State) University. Commissioner's Committee on Reference and Research Library Resources. *Op. cit.*, p. 6.

seerd van aard is, dat dit betreklik min gebruik word. Dan is daar finansiële faktore soos reëlmatige prysstygings en onvoldoende finansiële voorsiening.

Die enigste gevolgtrekking waartoe ons kan kom, is dat geen enkele wetenskaplike biblioteek ter wêreld, hoe groot dit ook al is, of hoe ruim sy finansiële middele, in staat is om alle of selfs die belangrikste literatuur op die verskillende terreine te versamel en beskikbaar te stel nie. Ralph Esterquest druk dit kernagtig soos volg uit: „Scholarship today requests access to the recorded knowledge of mankind. The bulk of recorded knowledge and information is expanding with no end in sight. No institution has, or will have, the resources in money, space or staff to acquire and house the materials to which its scholars are likely to require access. Library co-operation is the hope of the future in our race against time”.⁴⁾ Met die oog op die oplossing van die probleem in die Verenigde State sê David Kaser: „As research librarians have come to recognize the immense size of their task and the very limited size of the budgets with which they are expected to accomplish it, they have sought the answer in co-operative action. They have begun talking not of ‘your research library’ and ‘my research library’, but rather of ‘the American research library’, and to view the holdings of various libraries not so much as separate entities, but as integral portions of the totality of the research potential of American book collections. ‘The American research library’ is a non-existent library which is comprised of the aggregate bookstocks of all collections with research depth found anywhere in the United States”.⁵⁾

Hierdie uitsprake weerspieël die standpunt van die meerderheid bibliotekarisse. Oor die vorm wat die koöperatiewe aanskaffing moet aanneem, is daar twee verskillende gedagterigtings: dié van desentralisasie en dié van sentralisasie. Die voorstanders van eersgenoemde is ten gunste van ’n stelsel van vakspesialisasie, waarvolgens samewerkende biblioteke elk verantwoordelikheid aanvaar om verteenwoordigende versamelings literatuur op een of meer vakgebiede te versamel om so te poog om gesamentlik alle kennisterreine te dek. Dit hou in dat die nasionale navorsingsraad landswyd versprei of gedesentraliseer word. Daarteenoor is ander bibliotekarisse ten gunste daarvan dat hoogs gespesialiseerde en min gebruikte publikasies saamgetrek word in een of meer sentrale versamelings.

Die gedagte van desentralisasie of vakspesialisasie het beliggaming

- 4) „Aspects in Library Coöperation”, *College and Research libraries*, dl. 19 (1958), p. 263.
- 5) „How big is a Research Library”. p. 18 in Nashville. Joint University Libraries. Silver Anniversary of the Joint University Libraries. 1961.

gevind in die Farmingtonplan in die Verenigde State, die Skandiaplan in die Skandinawiese lande en in 'n goeuduitgewerkte stelsel van „Sondersammelgebiete” in Wes-Duitsland, terwyl die voorstanders van sentralisasie hulle idees verwesenlik sien in bv. die Midwest Inter-Library Center in Chicago, die National Library for Science and Technology te Boston Spa in Engeland, die National Library of Medicine en die National Agricultural Library, albei in Washington. Ek bespreek enkele van hierdie ondernemings kortliks.

Die Farmingtonplan is 'n onderneming waarvolgens 62 Amerikaanse biblioteke ooreengekom het om op vrywillige basis en uit eie fondse gesamentlik die land se voorraad navorsingsmateriaal uit te brei. Die strewe is om te verseker dat ten minste een eksemplaar van elke buitelandse boek of pamflet wat moontlik vir 'n navorser van belang mag wees, deur 'n Amerikaanse biblioteek aangekoop en vrylik beskikbaar gestel sal word. Hoewel die voorbereidingswerk reeds in 1942 begin is, het die skema sy eintlike sterk stimulus ontvang toe Amerikaanse navorsers deur die tweede wêreldoorlog van die Wes-Europese biblioteekskatte en boekproduksie afgesny is. Die plan het in 1948 in werking getree en het hom aanvanklik op publikasies van Wes-Europa toegespits. Vaktowysings aan biblioteke is gedoen aan die hand van die klassifikasiesstelsel van die Library of Congress. So is die verantwoordelikheid vir Wiskunde bv. toegewys aan Princeton, Sterrekunde aan die Universiteit van Kalifornië te Berkeley, Fisika en Dierkunde aan Purdue-Universiteit, Chemie aan Yale en Geologie aan die Universiteit van Kalifornië te Los Angeles. Deur latere uitbreiding van die skema word tans voorsiening gemaak vir die koöperatiewe aankoop van literatuur van bykans alle lande in die wêreld. Oor die probleme waarmee die plan te kampe het en die kritiek daarop kan ek hier nie uitwy nie. Ek volstaan deur daarop te wys dat die onderneming tot 'n mate belemmer word deur gebrek aan finansiële middele. Een van die groot gebreke is m.i. juis daarin geleë dat daar nie voorsiening is vir bykomstige finansiële steun vir aankope onder so 'n ambisieuse skema nie. Die Farmingtonplan het egter in sy kort bestaan reeds sy waarde bewys deurdat 'n groot aantal werke, wat hoogs waarskynlik daarsonder nie in die land sou gewees het nie, tot die beskikking van die navorser in Amerika gestel is. Dit het verder bewys gelewer dat 'n groot aantal biblioteke vrywillig op nasionale grondslag *kan* saamwerk en kan *bly* saamwerk, en dit het vir eens en vir goed die beginsel van mede-verantwoordelikheid vir die nasionale boekevoorraad vasgelê.

Die Skandiaplan, wat in opset groot ooreenkoms toon met die Farmingtonplan, verskil daarvan in dié opsig dat dit internasionaal van omvang is. Dit het in 1957 tot stand gekom toe nege (tans is die getal 13)

universiteits- en ander wetenskaplike biblioteke in Noorweë, Swede, Denemarke en Finland ooreengekom het om op vrywillige basis saam te werk om die gesamentlike voorraad wetenskaplike literatuur te verryk en uit te bou in belang van elke land afsonderlik en van die vier lande gesamentlik. Die toewysing van verantwoordelikheid aan die biblioteke is gebaseer op onderwerp-, streek- en taalverdeling. Die biblioteke onderneem ook om die aankope uit eie fondse te bekostig en is derhalwe verplig om selektief te werk te gaan ten opsigte van terreine en tipes lektuur. Hulle beperk hulle voorlopig slegs tot tydskrifliteratuur wat, terloops, by die Farmingtonplan-aankope uitgesluit is. Die voorneme is om spoedig uit te brei na staatspublikasies en semi-staatspublikasies soos rapporte, parlementêre debatte, e.s.m. Harald L. Tveteras, die vader van die onderneming, beskou dit as 'n langtermynplan wat geleidelik ontwikkel en breër uitgewerk moet word, en in vergesig sien hy hoe dit uitgroeï tot 'n Europaplan.

In Wes-Duitsland vind ons seker die mees geslaagde stelsel van koöperatiewe aanskaffing van wetenskaplike literatuur op die grondslag van vakspecialisasie. Die „Deutsche Forschungsgemeinschaft” (DFG), die sentrale liggaam in die Duitse Federale Republiek vir die bevordering van navorsing op alle terreine van die wetenskap, het onder dwang van naoorlogse gebrekkige biblioteekvoorsiening in 1949 die skema beplan en geloods. Soos dit tans ontwikkel het, word 99 vakgebiede of „Sondersammelgebiete” verdeel onder 34 wetenskaplike biblioteke. Van die biblioteke word verwag om die belangrikste basiese wetenskaplike monografiese werke op die terreine aan hulle toegewys aan te koop. *Die geld hiervoor word deur die DFG voorsien* — seker die belangrikste rede vir die welslae van die onderneming. Die DFG verskaf verder ook op sy koste aan die betrokke biblioteke die beste buitelandse tydskrifte op hulle onderskeie terreine. Op die biblioteke rus dan die verantwoordelikheid om op hulle eie koste alle Duitse publikasies op hulle terreine aan te koop. Die omvang van die literatuur-aanskaffing blyk uit die feit dat in 1961 9475 lopende oorsese vaktydskrifte ontvang is en 29,274 monografieë aangeskaf is waaraan die DFG altesaam meer as DM800,000 of R152,000 bestee het, terwyl daar in dieselfde jaar aan aankope onder die Farmingtonplan \$61,000 of ongeveer R44,000 uitbetaal is.

'n Besonder interessante verskynsel in Duitsland is die feit dat, ten spyte van die uitnemende gedesentraliseerde stelsel van vakspecialisasie, tog die behoefte aan *sentralisering* gevoel word, soos blyk uit die jongste ontwikkelings. Daarvolgens word 'n sentrale inligtingsbiblioteek vir tegnologiese vakke deur die DFG by die Tegnologiese Universiteit te Hannover uitgebou met die nadruk op buitelandse tegnologiese verslae en tydskrifte. Aan hierdie sentrale versameling is in 1961 DM220,000 of

R42,000 bestee. Die publikasies word nie uitgeleen nie en word in die vorm van 'n „Präzensbibliothek” tot die beskikking van navorsers gestel.

Hierdie ontwikkeling in Duitsland is ongetwyfeld water op die meul vir die voorstanders van *sentralisasie* van navorsingsmateriaal in een of meer groot versamelings, wat deur navorsers besoek kan word en waarvandaan materiaal op nasionale grondslag aan die wetenskaplike beskikbaar gestel kan word deur snelle uitlening of by wyse van mikrofotografie of fotokopie. Die verwerking van hierdie ideaal sien Ralph Esterquest, wat naas Keyes Matcalf, Robert Downs en enkele ander, hom seker die meeste vir koöperatiewe voorsiening van biblioteekmateriaal beywer het, in ondernemings soos die *Midwest Inter-Library Center* in Chicago, wat in 1949 gestig is deur ongeveer twintig universiteite en ander wetenskaplike inrigtings in die sogenaamde Midde-Weste. In die eerste plek moes dit dien as sentrale depot vir die berging van hoogs gespesialiseerde en ander, vir die navorser belangrike, mingebruikte publikasies, soos tydskrifte, verslae, koerante, die groot verskeidenheid amptelike publikasies van die Amerikaanse State, buitelandse staatspublikasies en proefskrifte, verouderde handboeke, ens. Die strewe is om minstens een volledige stel van sulke publikasies vir gebruik in die streek op te bou. Verder het dit die belangrike taak om die navorsingsvoorraad in die Midde-Weste uit te bou deur die aankoop van belangrike, gespesialiseerde wetenskaplike publikasies wat ledebiblioteke nie besit nie. 'n Goeie voorbeeld hiervan is die sg. „Chemical Abstracts”-program. 'n Opname wat in 1955 gedoen is, het getoon dat uit die 4700 wetenskaplike tydskrifte in „Chemical Abstracts” verteenwoordig, ongeveer 1600 in geen biblioteek binne die streek beskikbaar was nie. Op hierdie ontbrekende titels het die „Center” ingeteiken. Daarmee is 'n onderneming begin wat later uitgebrei is om ook alle ontbrekende tydskrifte in „Biological Abstracts” vervat in te sluit. Van die groot aantal tydskrifte wat op dié wyse ontvang word, is 40% die enigste eksemplare in die Verenigde State. Die onderneming het so uitgebrei dat die uitgawebegroting in 1960 ongeveer \$115,000 of R82,500 beloop het, wat hoofsaaklik deur lede-inrigtings voorsien is. Dit huisves vandag ook die nasionale versamelings buitelandse koerante op mikrofilm en buitelandse proefskrifte en is vinnig besig om in 'n nasionale onderneming te ontwikkel.

Die jongste ontwikkeling op die gebied van sentralisering van navorsingsmateriaal is die *National Lending Library for Science and Technology* wat in 1961 te Boston Spa in Yorkshire, Engeland, deur die „Department of Scientific and Industrial Research” gestig is met die opdrag om 'n omvattende versameling van waardevolle literatuur uit alle dele van die wêreld en op alle terreine van die natuurwetenskappe en die tegnologie op te bou en dit aan natuurwetenskaplikes en tegnoloë so doeltreffend

moontlik beskikbaar te stel. Hoewel die Biblioteek nog skaars twee jaar oud is en dit slegs enkele maande gelede amptelik geopen is, beskik dit reeds oor 'n omvangryke versameling van 350,000 boekdele. Onder die energieke leiding van dr. D. J. Urquhart word dit vinnig uitgebou veral ten opsigte van resente tydskrifte van Britse en buitelandse, veral Russiese, oorsprong. Dit ontvang tans ongeveer 20,000 tydskrifte. Die groot opgang wat die Biblioteek maak, word veral toegeskryf aan die vinnige diens wat gelewer word. Daar word tot 800 aanvrae op een dag ontvang, en die strewe is om alle aanvrae op dieselfde dag af te handel. Bibliotekaryse behoort om meer as een rede die ontwikkeling van hierdie reuse-onderneming noukeurig dop te hou.

Laat ons voorts let op die toestand in Suid-Afrika. Ons kan aanneem dat die behoeftes en eise van die geleerde en die navorser op die terreine wat ondersoek word, dieselfde is as in die lande waarna ek hierbo verwys het; ook dat die basiese probleme in verband met lektuurvoorsiening wat ek probeer skets het, hulle ewe veel in Suid-Afrika laat voel. Hierby moet ons in die oog hou dat ons biblioteke veel swakker toegerus is ten opsigte van materiaal vir studie en navorsing, dat ons gesamentlike voorraad wetenskaplike publikasies oor 'n groot geografiese gebied versprei is, dat op ons hele vasteland geen ander groot biblioteek, wat as hulpbron kan dien, aanwesig is nie en dat ons duisende myle verwyderd is van die groot Europese en Amerikaanse wetenskaplike biblioteekversamelings. As ons hierdie bykomende faktore in ag neem, word dit duidelik dat die probleme waarvoor die navorser in Suid-Afrika te staan kom, en ook van die biblioteekdiens wat in sy behoeftes moet voorsien, veel groter is as dié wat ek hierbo aan u voorgehou het.

Verskeie van u het ervaring van die eindelose gesukkel en frustrerende verdragings by die lokalisering en beskikbaarstelling van belangrike publikasies. Bibliotekaryse bekommer hulle reeds geruime tyd oor die gebrekkige dienste wat hulle in staat is om te lewer, en in 1959 is by geleentheid van 'n Konferensie van die S.A. Biblioteekvereniging 'n aksiekomitee benoem met die opdrag om 'n deurtastende ondersoek in te stel na verskillende aspekte van ons biblioteekdiens. Die ondersoek is in 1962 voltooi met behulp van 'n toekenning van die Nasionale Raad vir Sosiale Navorsing, en die verslae van die ondersoekbeamptes is saamgevat in 'n lywige bundel onder die titel *Aspekte van die Suid-Afrikaanse Biblioteekstruktuur*.⁶⁾ Die aspek wat ons hier in die besonder interesseer, nl. ons boekevoorraad, is ondersoek deur mnr. R. F. Kennedy. In sy

6) *Aspekte van die Suid-Afrikaanse Biblioteekstruktuur*. Potchefstroom. Potchefstroomse Universiteit vir C.H.O. in samewerking met die S.A. Biblioteekvereniging, 1962.

verslag, *Books for Study and Research*,⁷⁾ kom hy tot die gevolgtrekking dat die voorraad van ons biblioteke gesamentlik mank gaan aan 'n ernstige gebrek aan selfs die mees basiese navorsingsbronne en studiemateriaal. Hy sê o.m. „... all university libraries have serious deficiencies of stock and ... the older university libraries are, because of lack of funds, unable to keep pace with the increase in the number of scientific and scholarly publications and the recent, sharp rise in the price of books and periodicals. In other words, our universities have been starved of books. The two national libraries, S.A.P.L. and State Library, are in an even worse plight”.⁸⁾

Die ondersoek het sulke belangrike feite aan die dag gebring dat Sy Ed. die Minister van Onderwys, Kuns en Wetenskap toegestem het om 'n Nasionale Konferensie van Biblioteekowerhede op 5 en 6 November 1962 te Pretoria te laat plaasvind, by welke geleentheid 'n *Program vir verdere Biblioteekontwikkeling in die Republiek van Suid-Afrika* aangeneem is.⁹⁾

Om die krisistoestand in ons biblioteekvoorsiening die hoof te bied en om aan die klein en wydverspreide bevolking van die Republiek die grootste verskeidenheid biblioteekmateriaal op die mees ekonomiese wyse beskikbaar te stel, aanvaar die Konferensie die beginsel van nuoue samewerking tussen biblioteke. Ek haal die volgende aan uit die Ontwikkelingsprogram:

1.1 In die besef van die belangrike rol van biblioteke en biblioteekdienste in die intellektuele ontwikkeling van die volk veral op die gebied van studie, die paraatstelling van inligting, en van navorsing, verklaar die Konferensie dat elke biblioteek naas 'n primêre taak ook die taak het om deel te wees van die nasionale wetenskaplike en opvoedkundige apparaat en dat die studie- en navorsingsmateriaal in elke biblioteek derhalwe toeganklik behoort te wees vir alle lede van die volk wat daarby belang mag hê.

1.2 Die Konferensie onderskryf die beginsel dat elke biblioteek met behoud van volle onafhanklikheid en met inagneming van sy primêre taak, op vrywillige grondslag deel moet uitmaak van die nasionale biblioteekdiens, en derhalwe betuig die onderskeie outonome biblioteekowerhede verteenwoordig op hierdie Konferensie hulle bereidwilligheid om alles in hulle vermoë te doen om:

7) Kennedy, R. F.: *Books for study and Research*. Potchefstroom University for C.H.E. in collaboration with the South African Library Association, 1962. (Ook opgeneem in titel onder 6 vermeld).

8) Ibid. p. 84.

9) Potchefstroom, Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging, 1963.

- 1.2.1 hul eie biblioteke doeltreffend toe te rus vir hul onderskeie take;
- 1.2.2 met ander biblioteke in hulle omgewing saam te werk ten einde op die mees ekonomiese grondslag die mees doeltreffende biblioteekdiens aan daardie gebied te lewer;
- 1.2.3 as nasionale taak die opbou van gespesialiseerde vakversamelings te onderneem in oorleg met ander biblioteekowerhede en biblioteekgebruikers.

Die besluite wat geneem is in verband met die uitbou van 'n nasionale voorraad vir gevorderde studie en navorsing behels kortliks die volgende:

a. Dat individuele biblioteekowerhede die verantwoordelikheid behoort te aanvaar vir die opbou van hul *eie basiese versamelings* ooreenkomstig die behoeftes van hulle gebruikers.

b. Dat wetenskaplike biblioteke op *streekbasis* sal saamwerk om te voorsien in die normale behoeftes van geleerdes en navorsers binne 'n streek. Dit word aanbeveel dat die land vir die doel in agt streke verdeel word, en dat die hoofde van betrokke biblioteke binne elke streek in 'n advieskomitee gekonstitueer word vir die nodige koördinerende en beplanning.

Die Sentrale Regering word versoek om die geldelike behoeftes van universiteits- en ander wetenskaplike biblioteke te ondersoek en aan hulle die nodige hulp te verleen om hierdie take na behore te kan uitvoer.

c. Dat alle wetenskaplike biblioteke, argiewe en museums by wyse van 'n goed beplande stelsel van vakspesialisasie gesamentlik verantwoordelik gestel word vir die uitbou van 'n *nasionale voorraad gespesialiseerde navorsingsmateriaal*. Die Regering word versoek om 'n sentrale fonds te skep, waaruit biblioteke bykomende steun sal ontvang vir die aankoop van hierdie publikasies. Verder word voorsiening gemaak vir die stigting van 'n Komitee vir die Nasionale Boekevoorraad, wat die skema van vakspesialisasie moet uitwerk en in werking moet stel en die voorgestelde S.A. Adviserende Biblioteekraad moet adviseer in verband met die besteding van fondse wat die Staat vir die doel mag bewillig.

Die Nasionale Konferensie het in sy Ontwikkelingsprogram belangrike beginsels neergelê, voorstelle gedoen in verband met finansiële voorsiening en die riglyne aangedui vir ons toekomstige biblioteekontwikkeling. Op biblioteekowerhede, geleerdes en bibliotekarisse rus die taak om dit verder uit te werk en in werking te stel. Vergun my enkele verdere gedagtes oor die uitbouing van die vereiste voorraad publikasies vir studie en navorsing.

Met die oog op ons beperkte middele is dit noodsaaklik dat ons

hoogs selektief te werk sal gaan ten opsigte van terreine waarop ons publikasies versamel, van tipes publikasies en van besondere titels. Ons beskik nie oor die vermoë om alle publikasies uit alle lande, wat 'n navorser mag nodig kry, aan te koop en te bewaar nie.

Wat die metode van aanskaffing betref is daar die twee uiteenlopende rigtings van desentralisasie en sentralisasie wat hierbo geskets is. Dit kom my voor asof ons albei metodes met groot voordeel kan volg. Soos deur die Nasionale Konferensie aangedui is, is dit noodsaaklik dat alle wetenskaplike biblioteke sal meehelp aan die uitbouing van die nasionale voorraad. Hieronder val die biblioteke van ons nege universiteite en vier universiteitskolleges, 'n verskeidenheid vak- of spesiale biblioteke soos die W.N.N.R.-biblioteek, die biblioteke van staatsdepartemente en biblioteke verbonde aan nywerhede e.a. organisasies, bv. Yskor, die Kamer van Mynwese, die Anglo-American Corporation, ens., die twee staatsbiblioteke, die vier provinsiale biblioteekdienste, ons groter openbare biblioteke, soos die Openbare Biblioteek van Johannesburg, en die waardevolle museumbiblioteke. Die afbakening en toewysing van terreine waarop vakversamelings opgebou moet word, sal na noukeurige ondersoek en beplanning en in oorleg met die biblioteekowerhede en navorsers moet geskied. Op die model van die Wes-Duitse stelsel behoort van hierdie biblioteke verwag te word om 'n verteenwoordigende versameling van die belangrikste werke vir gevorderde studie en navorsing op hulle terreine op te bou. Dit sou o.m. insluit vakensiklopedië, vakwoordeboeke, groot wetenskaplike „handboeke” en ander naslaanwerke, sover moontlik volledige stelle van 'n verteenwoordigende aantal tydskrifte, bibliografieë, indekse en kataloge.

Vir die versameling van hoogs gespesialiseerde en min gebruikte materiaal is die oplossing in sentralisasie geleë. Ek bedoel nie daarmee dat ons 'n nuwe sentrale biblioteek op die model van bv. die Midwest Inter-Library Center moet stig nie. Dit lyk my voor die hand liggend dat bestaande biblioteke met nasionale funksies ook in staat gestel moet word om, benewens hulle deelname aan vakspesialisasie, as sentrale biblioteke vir hierdie materiaal te dien. Ons twee staatsbiblioteke kan die terrein van die geestes- en sosiale wetenskappe tussen hulle verdeel. Die Biblioteek van die W.N.N.R. kan uitgebou word tot ons sentrale biblioteek op die gebied van die natuurwetenskappe en tegnologie. So kan die Landboubiblioteek te Pretoria ontwikkel word om die dienste te lewer wat die National Agricultural Library te Washington bied, en moontlik kan die Biblioteek van die S.A. Instituut vir Mediese Navorsing ons nasionale mediese biblioteek word.

Die voorgestelde uitbouing van die broodnodige nasionale studie- en navorsingsvoorraad kan alleen met welslae uitgevoer word as die

vereiste bykomende finansiële middele beskikbaar gestel word en as die regte koöperatiewe instelling aanwesig is by biblioteekowerhede, bibliotekarisse, geleerdes en navorsers. Alleen deur groot te dink, groot te beplan en op groothartige wyse saam te werk kan ons die krisis in ons biblioteekdienste aan die wetenskaplike die hoof bied.

BRONNELYS

- Barcus, Thomas R. en Clapp, Verner W.: Collecting in the national interest. *Library Trends*, dl. 3 (1954/55), pp. 337—355.
- Birnbaum, Henry: The research library and the scholar. *College and Research Libraries*, dl. 20 (1959), pp. 355—364.
- Busse, Gisela von: Gemeinschaftsunternehmungen amerikanischer Bibliotheken in der Literaturbeschaffung. In *Zur Praxis der wissenschaftlichen Bibliotheken in den U.S.A.*, pp. 148—171. Wiesbaden, Harrassowitz, 1956.
- Busse, Gisela von: *West German Library Developments since 1945 — with special emphasis on the rebuilding of research libraries*. Washington, Library of Congress, 1962.
- Downs, Robert B.: Library co-operation and specialization. In Williams, E. E.: *Problems and prospects of the research library*, pp. 91—104. New York, Scarecrow Press, 1956.
- Downs, Robert B.: Regional library centers. *Canadian Library*, dl. 16 (1959/60), pp. 212—215.
- Emerson, William L.: Adequacy of engineering resources for doctoral research in a university. *College and Research Libraries*, dl. 18 (1959), pp. 455—460, 504.
- Esterquest, Ralph T.: Aspects of library co-operation. *College and Research Libraries*, dl. 19 (1958), pp. 203—208, 263.
- Esterquest, Ralph T.: Co-operation in library services. *Library Quarterly*, dl. 31 (1961), pp. 71—89.
- Esterquest, Ralph T.: Midwest Inter-library Center: Acquisition policy and program, 1950—1953. *College and Research Libraries*, dl. 15 (1954), pp. 47—49, 89.
- Gibb, I. P.: Foreign book procurement: the decennial Farmington Plan Survey and afterwards. *Journal of Documentation*, dl. 16 (1960), pp. 1—9.
- Hart, James D.: What a scholar expects of acquisitions. In Williams, E. E.: *Problems and prospects of the research library*, pp. 57—64. New York, Scarecrow Press, 1956.
- Jenkins, Frances B.: The acquisition of scientific and technological material. *Library Trends*, dl. 3 (1954/55), pp. 411—422.
- Juchhoff, Rudolf: Co-operation on the Continent. *Library Trends*, dl. 6 (1957/58), pp. 365—376.
- Kennedy, R. F.: *Books for study and research: a pilot investigation into the existing state of library book-stocks in the Republic of South Africa*. 1961. Potchefstroom University for C.H.E. in collaboration with the S.A. Library Association, 1962.
- Kleberg, Tonnes: Some notes on the 'Scandia Plan'. *Libri*, dl. 12 (1962), pp. 76—84.
- Metcalf, Keyes, D.: General problems. *Library Trends*, dl. 6 (1957/58), pp. 260—271.
- Midwest Inter-Library Corporation. Chicago. *Eleventh annual report of the Midwest Inter-Library Corporation and the Midwest Inter-Library Center from July 1, 1959 to June 30, 1960*. Chicago.
- Nashville: Joint University Libraries. *Silver anniversary of the Joint University Libraries*, 1961.

- New York (State) University: Commissioner's Committee on Reference and Research Library Resources. *Report to James E. Allen, Commissioner of Education*. 1961.
- Program vir verdere biblioteekontwikkeling in die Republiek van Suid-Afrika soos aanvaar deur die Nasionale Konferensie van Biblioteekowerhede te Pretoria, 5 en 6 November, 1962*. Potchefstroom, S.A. Biblioteekvereniging, 1963.
- Rider, Fremont: *The scholar and the future of the research library: a problem and its solution*. New York, Hadham Press, 1944.
- Richnell, D. T.: National lending library or national lending service for the humanities, *Journal of Documentation*, dl. 17 (1961), pp. 197—213.
- Schmidt-Kürsemüller, F. A.: Die deutsche Forschungsgemeinschaft und die wissenschaftlichen Bibliotheken. *Libri*, dl. 6 (1956), pp. 333—356.
- Stanford, Edward B.: Increasing library resources through co-operation. *Library Trends*, dl. 6 (1957/58), pp. 296—308.
- Stevens, Rolland, E.: The use of library materials in doctoral research: a study of the effect of differences in method. *Library Quarterly*, dl. 23 (1953), pp. 33—41.
- Tveteras, Harald L.: The Scandia Plan; a plan for co-operative acquisition of materials. *Unesco Bulletin for Libraries*, dl. 14 (1960), pp. 153—156.
- Urquhart, D. J.: The needs of the humanities: an outside view. *Journal of Documentation*, dl. 16 (1960), pp. 121—131.
- Urquhart, D. J.: Some functions of the National Lending Library for Science and Technology. *Library Association Record*, dl. 59 (1957), pp. 203—206.
- Vosper, R.: Farmington redivivus: of ten years of co-ordinated foreign book procurement in the United States. *Aslib Proceedings*, dl. 11 (1959), pp. 327—334.
- Vosper, R.: International book procurement; or, Farmington Plan extended. *College and Research Libraries*, dl. 21 (1960), pp. 117—124.
- Williams, E. E.: *red. Problems and prospects of the research library*. New York, Scarecrow Press, 1956.
- Williams, E. E.: *Farmington Plan Handbook*. Bloomington, Ind. Association of Research Libraries, 1953.
- Williams, E. E.: *Farmington Plan Handbook*; revised to 1961 and abridged. Ithaca, N.Y., Association of Research Libraries, 1962.